

על ראש הברוש שבחצר

ציפורים

על ראש הברוש שבחצרו:

המטרה: להציץ לעולם הציפורים ודרכו להתרשם מהמגוון שיש בטבע, להכיר את תופעת המינים הפולשים המאיימת על הטבע ועל מגוון המינים שבו. הפעילות המרכזית: היכרות עם ציפורים מקומיות-ישראליות, ועם המאינה – ציפור פולשת. מסר עיקרי: חשוב לשמור על הטבע המקומי ועל המגוון שבו. זמן הפעילות: כשעה. מקום מומלץ: חיק הטבע או מקום שיש בו גם חדר וגם מקום לפעילות בחוץ.

זיהוי קולות:
נהנים בחוץ!
מקשיבים לקולות שמסביב. מנסים להבחין בציוץ הציפורים ולזהות את המאינה וציפורים אחרות ש"פגשנו" בפעילות.

מסע פרסום:
מה אנחנו יכולים לעשות? איך שומרים על המקהלה העליזה המקומית? רעיונות של המשתתפים חשיפה לנושא קניית חיות בר כחיות מחמד. יצירת סיסמה, לוגו או מדבקה להגברת המודעות לנושא.

משחק תופסת:
הפלישה הגדולה: משחק: תופסת מתגברת – כל "מין מקומי" שנתפס נהפך ל"מין פולש" תופס. המחשת ריבוי המינות והתמעטות המינים המקומיים.

הצגה:
מאינה – נא להכיר. משתתף מציג את תכונותיה של המאינה. מאינה מדברת: צפייה בסרטון ביוטיוב

השמעת שיר:
"מקהלה עליזה" ומשימה: לספור כמה מינים של ציפורים מופיעים בשיר ולזכור כמה מהם

10 דקות

20 דקות

10 דקות

10 דקות

10-15 דקות

מושגים:
הקשבה הנאה מגוון מקומי

מושגים:
סחר בבעלי חיים, חיות בר וחיות מחמד

מושגים:
מינים מקומיים, מין פולש

מושגים:
מאפיינים מיוחדים של המאינה

מושגים:
הקשבה מגוון הציפורים שמות ציפורים: עפרוני, בולבול, פשוש, שרקרק, סנונית, תוכי-דררה, דרור

עזרים:
מגדירי ציפורים

עזרים:
צבעים בריסטולים

עזרים:
מדבקות שעליהן שמות ציפורים מקומיות ומינות

עזרים:
תחפושת של מאינה: מסיכת עיניים שפתון צהוב גרביים צהובים מיקרופון "טיקה" להדבקה תליון בצורת לב שיר הודי להשמעה אמצעי לצפייה בסרטון

עזרים:
קישור לשיר "מקהלה עליזה" תצלומים מודפסים של שבע הציפורים שבשיר

השמעת שיר מקהלה עליזה

פתיחה

מתי בפעם האחרונה ישבתם בשקט והקשבתם לקולות שמסביב, סתם כך, בשביל הכיף? היום נעשה זאת כולנו, ודרך ההיכרות עם הציפורים ועם הציפורים המשמיעות אותם נציץ אל עולם הטבע שסביבנו ונגלה כמה הוא מגוון ועשיר. איך מכירים ציפורים? צריך רק לעצור, להקשיב להתבונן ולחפש, ואז אפשר בקלות להבחין בציפורים. בהמשך אפשר גם לנסות לזהות אילו ציפורים רואים ושומעים ומה מיוחד בהן.

תרגיל

קישור לשיר "מקהלה עליזה":

[HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=ZKMJHSYSNWE](https://www.youtube.com/watch?v=ZKMJHSYSNWE)

הקשיבו לשיר שכולנו מכירים מילדות, ונסו לספור כמה מיני ציפורים מוזכרים בשיר, וגם לזכור כמה מהשמות. אפשר למלא את המשימה כתחרות בין קבוצות או יחידים.

אפשרות א' – בהשמעה השנייה של השיר תלו על חבל את תצלומי הציפורים לפי הסדר שבו הן מוזכרות בשיר.

אפשרות ב' – תנו לכל זוג תמונה של ציפור ועליו לנסות לגלות את שמה המופיע בשיר. סדר הציפורים שמופיעות בשיר: עפרוני, בולבול, פשוש, שרקרק ("שריק רק") סנונית, תוכי-דררה, דרור.

השמעת שיר:

"מקהלה עליזה"
ומשימה: לספור כמה מינים של ציפורים מופיעים בשיר ולזכור כמה מהם.

10-15 דקות

מושגים:

הקשבה
מגוון הציפורים
שמות ציפורים:
עפרוני, בולבול,
פשוש, שרקרק,
סנונית, תוכי-דררה,
דרור

עזרים:

קישור לשיר
"מקהלה עליזה"
תצלומים מודפסים
של שבע ציפורים
שבשיר

השמעת שיר מקהלה עליזה

תצלומי הציפורים

פשוט

צילום: SHUTTERSTOCK

בולבול

צילום: ליאור כסלו

עפרוני

צילום: דותן רותם

סנונית

צילום: SHUTTERSTOCK

שרקק

צילום: SHUTTERSTOCK

תוכי-דררה

צילום: עזרא חדד

דרור

צילום: SHUTTERSTOCK

השמעת שיר:

"מקהלה עליזה"
ומשימה: לספור כמה מינים של ציפורים מופיעים בשיר ולזכור כמה מהם.

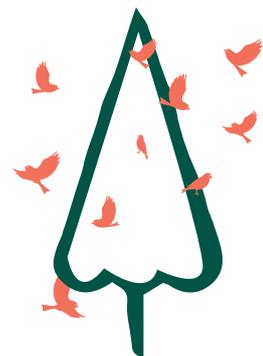
10-15 דקות

מושגים:

הקשבה
מגוון הציפורים
שמות ציפורים:
עפרוני, בולבול,
פשוט, שרקק,
סנונית, תוכי-דררה,
דרור

עזרים:

קישור לשיר
"מקהלה עליזה"
תצלומים מודפסים
של שבע ציפורים
שבשיר

השמעת שיר מקהלה עליזה

מקהלה עליזה | מילים: לאה נאור | לחן: נורית הירש

"אוי די כבר, די לכם
לשיר",
צעק פתאום הברוש,
"לכו לישון, כבר
מאוחר
כואב לי כבר הראש"

האופרטה היפה
לא באה עד סופה -
מחר יצפצפו קונצרט
על עץ הצפצפה.

ציף ציף, שריק
שרק...

"אנחנו לא רוצים מילים",
רגזו הבולבולים,
"אנחנו, גם ללא מילים,
נורא מתבלבלים"

ציף ציף, שריק שרק...

הסנוניות כתבו תווים
על חוט ועל גדרות,
תוכי אחד לימד אותן
מילים נהדרות.

אלפי דרורים ועפרונים
פרצו מיד בשיר,
ומקולות הבולבולים
התבלבלה העיר.

ציף ציף, שריק שרק...

על ראש הברוש שבחצר
שמחה והמולה,
שם כל הציפורים בעיר
הקימו מקהלה.

העפרונית הסולנית
ניקתה את הגרון,
שילבה כנף, זקפה מקור
וגם פצחה ברון.

ציף ציף, שריק שריק
בול בול בול בול ביל ביל
לה לה לה...
וכל מי ששמע אמר,
אח איזו מקהלה.

פתאום הפסיק את השירה
פשוט אחד זעיר,
אם אין מילים ואין תווים
הוא לא מוכן לשיר.

השמעת שיר:

"מקהלה עליזה"
ומשימה: לספור כמה
מינים של ציפורים
מופיעים בשיר
ולזכור כמה מהם.

10-15 דקות

מושגים:

הקשבה
מגוון הציפורים
שמות ציפורים:
עפרוני, בולבול,
פשוט, שריק,
סנונית, תוכי-דררה,
דרור

עזרים:

קישור לשיר
"מקהלה עליזה"
תצלומים מודפסים
של שבע ציפורים
שבשיר

סיכום

שם השיר הוא "מקהלה עליזה". מה נעים יותר לשמוע –
מקהלה עליזה או ציוץ של ציפור אחת?
מקהלה מורכבת מכמה פרטים שונים זה מזה, ממגוון.
לכל ציפור יש שם, תכונות ומראה ייחודיים, וקול נעים
או פחות נעים... כל ציפור היא מין אחד והרבה מינים יחד
הם מגוון של מיני ציפורים. המגוון שבטבע הוא היוצר את
היופי ואת ההרמוניה.

הצגה מאינה – נא להכיר

פתיחה

הציגו את המאינה:
ציפור אחת מרתקת מלמדת אותנו כמה לא פשוט לפעמים לשמור על מגוון המינים בטבע, וגם שמגוון הציפורים בארץ בסכנה! מדובר בציפור לא ישראלית שהגיעה לארץ לפני כ-20 שנה לתצוגה בצפארי (פארק ציפורים ברמת גן). משם השתחררו כמה פרטים מהכלובים והתרבו בטבע, והיום אפשר למצוא אותה כמעט בכל מקום בארץ.

"קבלו את המאינה!"

הזמינו מתנדב או מתנדבת מהקבוצה והלבישו אותו בתחפושת של מאינה, והסבירו:

המאינה הגיעה אלינו מהודו הרחוקה (מדביקים "טיקה" על המצח). יש לה מראה ייחודי – פס עיניים צהוב (מסכה), מקור צהוב (שפתון צהוב), רגליים צהובות (גרביים צהובים). בהודו מכנים אותה "ציפור האהבה הנצחית" (תולים תליון בצורת לב), משום שהמיינות חיות בזוג קבוע כל החיים... יש לה כינוי חיבה נוסף, והוא "ידידת האיכר" (חובשים כובע קש), מכיוון שהמזון החביב עליה הוא חרקים שונים המזיקים לגידולים החקלאיים. ומעל לכול, המאינה היא ציפור נבונה, היא לומדת מהר ובעלת ביטחון עצמי גבוה (תעודת הצטיינות, כובע של קבלת דיפלומה). היא לא רק ציפור חכמה, היא גם חברותית וקולנית (מיקרופון ביד), היא יודעת לשיר ולדבר בהמון קולות ושפות (לעודד את המתנדב להמחיש). ניפרד ממנה במחייאות כפיים סוערות על רקע השמעת שיר הודי וריקוד קל של המתנדב. מתבוננים יחד בתמונה של מאינה ומזהים את המאפיינים הבולטים שלה מההצגה.

אפשר לצפות בסרטון קצרצר של מאינה שרה ומדברת:

<https://www.youtube.com/watch?v=GLLGKHJ4SBS>

מידע על המאינה באתר ציפורי הבר בחצר הבית:

http://www.yardbirds.org.il/show_bird/43

הצגה:
מאינה – נא להכיר.
משתתף מציג את תכונותיה של המאינה.
מאינה מדברת: צפייה בסרטון ביוטיוב

10 דקות

מושגים:
מאפיינים מיוחדים של המאינה

עזרים:

תחפושת של מאינה: מסיכת עיניים, שפתון צהוב, גרביים צהובים, מיקרופון, "טיקה" להדבקה, תליון בצורת לב, השיר "צ'ורי צ'ורי" להשמעה ברקע אמצעי לצפייה בסרטון

משחק תופסת הפלישה הגדולה

הסבר

איך ציפור יפה ונחמדה כל כך יכולה לאיים על המגוון של ציפורי ארצנו, לאיים על המקהלה העליזה שלנו? בשל יופייה והיכולת שלה לחקות קולות של חיות ושל בני אדם, בארצות רבות אנשים מגדלים את המאינה כחיית מחמד. משום כך גם הביאו אותה לתצוגה בצפארי. כשהמאינה חיה בסביבה הטבעית שלה (בעיקר באסיה), וגם כאשר מגדלים אותה בשבי, היא אינה גורמת כל בעיה, הבעיה בארץ התחילה כשהמיינות החלו להתרבות בטבע "על חשבון" המינים המקומיים. המיינות מסתגלות מהר לסביבה, אוכלות כל דבר תוקפניות כלפי ציפורים אחרות – טורפות גוזלים וגוזלות קינים, בעוד שמינים מקומיים, כמו דרור ונקר, הולכים ומתמעטים.

לתופעה הזאת קוראים מין פולש. המאינה פלשה לארץ בעקבות פעולה של בני האדם, והיא מתרבה בטבע על חשבון הציפורים המקומיות.

המשחק

חלקו לכל משתתף מדבקה ועליה שם של אחת מציפורי השיר שפגשנו בפעילות הקודמת, ולמשתתף אחד או שניים חלקו מדבקה של מאינה. (רצוי שהמדבקה הזו תהיה בצבע בולט, כמו צהוב).

המיינות צריכות לנסות לתפוס את שאר הציפורים, וכל מי שמאינה תופסת אותו הופך למאינה (מוריד את מדבקת השם שלו) ומצטרף לתופסים.

מתרשמים מתוצאת המשחק: מגוון ציפורי השיר מצטמצם ובמקומן קיבלנו קבוצה כמעט חד-גונית המורכבת בעיקר ממאינות.

משחק תופסת:

הפלישה הגדולה:

משחק: תופסת

מתגברת –

כל "מין מקומי"

שנתפס נהפך ל"מין

פולש" תופסת. המחשת

ריבוי המאינות

והתמעטות המינים

המקומיים

10 דקות

מושגים:

מינים מקומיים,

מין פולש

עזרים:

מדבקות שעליהן

שמות ציפורים

מקומיות ומיינות

שמות ציפורים:

עפרוני, שרקק,

בולבול, סנונית,

תוכי, פשוש, דרור,

מאינה

משחק תופסת הפלישה הגדולה

המשחק

סיכום

המאינה, ציפור מיוחדת ומעניינת, שהגיעה לארצנו מהודו, הפכה פה למין פולש. כמו בתופסת ששיחקנו, בטבע היא גורמת להחלשת המינים המקומיים ולצמצום המגוון המקומי. במקרה שלנו – המקהלה העליזה והמגוונת שעל ראש הברוש עלולה להפוך למקהלה שיש בה קול אחד בלבד...!!

משחק תופסת:

הפלישה הגדולה:
משחק: תופסת – מתגברת – כל "מין מקומי" שנתפס נהפך ל"מין פולש" תופסת. המחשת ריבוי המיינות והתמעטות המינים המקומיים.

10 דקות

מושגים:

מינים מקומיים, מין פולש

עזרים:

מדבקות שעליהן שמות ציפורים מקומיות ומיינות

שמות ציפורים:

עפרוני, שרקרק, בולבול, סנונית, תוכי-דרה, פשוש, דרור, מאינה

מסע פרסום איך שומרים על מגוון הציפורים בטבע?

הסבר

מה אנחנו יכולים לעשות? איך שומרים על מגוון הציפורים בטבע? כאמור, "מין פולש" הוא מצב אקולוגי מורכב. קל להכניס למערכת טבעית בעל חיים חדש, אבל קשה, ואפילו בלתי אפשרי להוציא אותו... הגוף האחראי לחפש פתרונות ולעקוב אחר מצב המיינות ואחר ההתרבות שלהן על חשבון ציפורים אחרות הוא רשות הטבע והגנים. לעתים אין פתרונות למצב שנוצר. למשל, גם באוסטרליה מנסים להילחם במיינות, גם שם הן מזיקות לחקלאות וגורמות להיעלמות של מיני של תוכים מקומיים. שלא כמו צמחים פולשים שאפשר לעקור (פעילות שרשות הטבע והגנים עושה במידת הצורך), תפיסה של בעלי חיים פולשים ו"הוצאתם" היא פעולה מורכבת יותר. יתר על כן, גם בעלי חיים שהם מינים פולשים נחשבים על פי החוק חיות בר מוגנות, ולכן קשה עוד יותר לטפל בבעיה.

ובכל זאת, יש כמה דברים שכל אחד מאתנו יכול לעשות כדי למנוע תופעה דומה בעתיד. איך אנחנו יכולים למנוע הגעה של מינים פולשים, כמו המאינה, לטבע הישראלי? הקשיבו לרעיונות של המשתתפים.

אנחנו יכולים להיות מודעים יותר לסחר בבעלי חיים, ולא לקנות חיות מחמד שהן חיות בר מיובאות (ומקומיות!). אנחנו יכולים גם להעביר את המידע זה הלאה ולהרחיב את מעגל המודעות.

משימה בקבוצות

בקשו מהמשתתפים להכין פרסומת המסבירה מדוע שלא לקנות חיות בר ולהציג אותה לפני הקבוצה כולה. אפשר גם לחבר סיסמה ולכתוב אותה על שלט או על מדבקה (סטיקר), לחבר זמריר (ג'ינגל), לצלם אותו ולהעלות לאתר מקומי, לכתוב "פוסט" בפייסבוק וכולי.

מסע פרסום: מה אנחנו יכולים לעשות? איך שומרים על המקהלה העליזה המקומית? רעיונות של המשתתפים חשיפה לנושא קניית חיות בר כחיות מחמד. יצירת סיסמה, לוגו או מדבקה להגברת המודעות לנושא

20 דקות

מושגים:

סחר בבעלי חיים, חיות בר וחיות מחמד

עזרים:

צבעים בריסטולים

לחזרה לטבלת משחקי המערך 'ציפורים' - הקליקו כאן

זיהוי קולות נהנים בחוץ

הסבר

שבו בחוץ, במקום שאפשר לשבת בו בנחת, ובקשו מהמשתתפים להקשיב לקולות שמסביב. בעיניים עצומות. כשמזהים כיוון של קול פוקחים עיניים ומחפשים את הציפור. אפשר להיעזר במגדיר המצולם כדי לזהות את הציפורים. אפשר לנסות לזהות את המיינה בעזרת הקול והמראה.

קישור למגדיר ציפורים בתמונות:

[HTTP://WWW.YARDBIRDS.ORG.IL/USERFILES/FILES/A4_MAGDIR%20ZIPORIM_2014\(1\).PDF](http://www.yarbirds.org.il/userfiles/files/A4_MAGDIR%20ZIPORIM_2014(1).PDF)

זיהוי קולות:
נהנים בחוץ!
מקשיבים לקולות שמסביב. מנסים להבחין בציוץ הציפורים ולזהות את המיינה וציפורים אחרות ש"פגשנו" בפעילות

10 דקות

מושגים:

הקשבה
הנאה
מגוון מקומי

עזרים:

קישור למגדיר
ציפורים

לחזרה לטבלת משחקי המערך 'ציפורים' - הקליקו כאן

כתיבה – רחלי גלבע, צוות חינוך רשות הטבע והגנים
הנחיה – שרון גולן הרשקוביץ, מנהלת תחום קהילה רשות הטבע והגנים
עיצוב גרפי ואיור – סיגל ויינטה, Sigaluna
הגהה לשונית - לילך צרנוב

עזרי הדרכה

עפרוני

צילום: דותן רותם

בולבול

צילום: ליאור כסלו

פשוט

צילום: SHUTTERSTOCK

שרקר

צילום: SHUTTERSTOCK

סנונית

צילום: SHUTTERSTOCK

תוכי-דררה

צילום: עזרא חדד

דרור

צילום: SHUTTERSTOCK

מאינה

צילום: דותן רותם

